
TABLE OF CONTENTS

Іннола Новикова

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СУЧАСНИХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ 4

Наталія Демчук

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ 8

Роман Безус

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ З
ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ 12

Арнольд Сокульський

УКРАЇНСЬКИЙ КОЗАЦЬКИЙ ПАНТЕОН 18

Олександр Бондаренко

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОСТАННІЙ ЧВЕРТІ XVIII – ПЕРШІЙ
ПОЛОВИНІ XIX ст.: ДОРАДЯНСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ 23

Наталія Ліба

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 27

Діана Максименко

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ КАДРОВОЇ ПІДСИСТЕМИ 31

Лєнара Аджисєва

РЕФОРМА 1861 р. І ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В КРИМУ 35

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Безус Роман Миколайович

Дніпропетровський державний аграрний університет, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів (Україна)

e-mail: 9450457@ukr.net

РЕЗЮМЕ

Проаналізовано проблеми ведення органічного господарства в Україні. Розглянуто особливості державної підтримки органічного виробництва в Україні та Європі. Запропоновано проведення розрахунків по сертифікації процесу органічного виробництва здійснювати повністю або частково у формі векселя.

Ключові слова: органічна продукція, фінансові ресурси, державна підтримка, сертифікація, вексель.

РЕЗЮМЕ

Проанализированы проблемы ведения органического хозяйства в Украине. Рассмотрены особенности государственной поддержки органического производства в Украине и Европе. Предложено проведение расчетов по сертификации процесса органического производства осуществляют полностью или частично в форме векселя.

Ключевые слова: органическая продукция, финансовые ресурсы, государственная поддержка, сертификация, вексель.

ABSTRACT

Analyzed the problems of organic agriculture in Ukraine. Considered are the peculiarities of the state support of organic production in Ukraine and Europe. Invited to the settlement of certification to carry out fully or partly in the form of promissory notes.

Keywords: organic products, financial resources, state support, certification, promissory note.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Фінансові ресурси підприємства є основою його функціонування. Від наявності фінансових ресурсів залежить не лише конкурентоспроможність підприємства, а і те, чи взагалі буде існувати підприємство в майбутньому. І не дивно, що однією з перешкод активному розвитку підприємств з виробництва органічної продукції в Україні є гострий дефіцит фінансових ресурсів у конверсійний період виробництва. Саме цей період є однією з критичних точок в діяльності підприємств, що вирішили виробляти органічну продукцію, бо обсяги виробництва починають зменшуватися, а додаткова цінова маржа, яку надає сертифікат на виробництво та реалізацію органічної продукції, – відсутня.

У вітчизняній та зарубіжній літературі, публікаціях у мережі Інтернет нині приділяють багато уваги питанням органічного агровиробництва.

Проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва, розвитку альтернативних видів землеробства, функціонування ринку продукції органічного походження ґрунтовно розкриті у працях учених: В. І. Артиша, Н. В. Бородачової, В. І. Вовка, Є. В. Мілованова, І. Є. Овсінського, С. А. Подолінського, О. В. Рудницької, О. М. Бородіної, М. І. Кобця, В. І. Кисіля, П. Т. Саблука, О. М. Царенка тощо.

Проблеми ж управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств відображені в наукових працях Б. Й. Пасхавера, М. Я. Дем'яненка, М. Й. Маліка, О. Є. Гудзь, І. А. Бланка, А. Ю. Присяжнюк тощо.

Проте проблемними й не вирішеними залишаються питання стосовно шляхів формування і залучення фінансових ресурсів підприємств із виробництва органічної продукції.

Метою статті є дослідження шляхів формування фінансових ресурсів підприємства з виробництва органічної продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Процес переходу вітчизняних сільгосптоваровиробників на виробництво органічної продукції обтяжений певними проблемами, пов'язаними із формуванням сприятливої державної політики і відповідної законодавчо-нормативної бази.

Пріоритетність розвитку сільського господарства була обґрунтована ще видатним економістом-екологом, українцем Сергієм Подолинським, який розглядав додану вартість як результат взаємодії матерії, енергії й інформації. Переводячи цю аксіому в практичну площину, використовуючи потенціал взаємодії землі, людини і науки, одержується додана вартість продукту першої категорії ліквідності, який вживає кожна людина протягом життя. А земля спроможна продукувати цю додану вартість невичерпно – за умови людської праці на ній [9].

Одним із принципів вчених-фізіократів, до яких можна віднести і С. Подолинського, є те, що сільське господарство повинно функціонувати в гармонії із оточуючим середовищем, і саме виробництво органічної продукції дозволяє реалізовувати цей постулат.

На сучасному етапі розвитку ринку органічної продукції в Україні, її виробництвом займаються здебільшого великі сільськогосподарські підприємства, розмір яких перевищує 3 тис. га. Для підтвердження органічного статусу виробленої продукції, товаровиробники, переробні підприємства та заклади торгівлі

проходять сертифікацію [1]. Що стосується спеціалізації господарств на виробництві сільськогосподарської продукції, варто зазначити, що Україна спеціалізується на виробництві рослинницької органічної продукції, в той час як органічне тваринництво майже не розвивається. Хоча априорі, органічне тваринництво і рослинництво повинні розвиватися паралельно.

Слід зауважити, що належний стимулюючий вплив на формування вітчизняного органічного сектора можуть також справляти:

- по-перше, необхідність дотримання Україною глобальних угод щодо навколишнього природного середовища;
- по-друге, гармонізація і взаємне визнання національних органічних стандартів на міжнародному рівні;
- по-третє, розвиток знань у галузі органіки та інноваційні винаходи у сфері ресурсного забезпечення органічного агровиробництва.

Досвід розвитку органічного сільського господарства у світі свідчить про створення додаткових робочих місць в сільській місцевості та нових перспектив для малих фермерських господарств і життєздатності сільських громад та інші соціальні переваги, що є надзвичайно актуальним для України.

Проте, на сьогодні, процес переходу на органічне господарювання в Україні супроводжується певними ризиками та необхідністю вирішення таких проблем: низька технологічна культура сільськогосподарського виробництва всіх рівнів, починаючи від особистого селянського господарства до великих аграрних об'єднань; неповна законодавча й нормативна бази; часткові фінансові втрати у зв'язку із зменшенням обсягів виробництва продукції (особливо це актуально для господарств, що застосовували інтенсивні технології) у конверсійний період, але після отримання сертифікату ці втрати частково компенсуються вищою ціною на органічну продукцію; низький рівень обізнаності населення і виробників щодо органічного землеробства [10].

Не додає оптимізму й відсутність фінансової підтримки з боку держави в період конверсії, а тим паче відсутність пільг або субсидій при виробництві органічної продукції. Йдеться, насамперед, про фінансове забезпечення процесу відтворення у зв'язку із запровадженням органічного землеробства, яке сьогодні швидко поширюється в аграрному секторі економічно розвинутих країн.

Вітчизняна практика фінансування сільського господарства за рахунок коштів державного бюджету не передбачає цільового надання фінансових ресурсів господарствам, які переходять на органічне землеробство. Тоді як, у Польщі «органічні господарства» на період конверсії (переходу на нові засади виробництва), коли можливі найбільші втрати, отримують дотації в розмірі 202,4 євро на 1 га ріллі в рослинництві, 333 євро – на 1 га в галузі овочівництва та 461 євро – на кожен гектар багаторічних насаджень. Причому ці дотації не виключають участі «органічних господарств» у інших програмах державної підтримки сільськогосподарського виробництва. До того ж, держава бере на себе компенсацію частини витрат на проведення сертифікації таких господарств [18; 19].

У Франції програма заходів розвитку органічного виробництва запроваджена у 2007 р. Вона включає фонд структуризації органічних мереж. Відповідальним за організацію та управління цим фондом було призначено агенцію Bio. Agence Bio, створена за підтримки міністерства аграрної політики та екології Франції, координує діяльність виробників, дистриб'юторів у сфері органічного виробництва. Учасники органічного ланцюга кожного року звітують про свою діяльність перед державою через Agence Bio. Починаючи із 2008 р., впроваджено 6 програм на підтримку першочергових цілей регіонального розвитку органічного виробництва. Загальна сума фінансування становила в межах 125–150 млн євро, включаючи щорічно 10 млн євро на підтримку підприємств у конверсійний період. На майбутнє планують профінансувати ще 43 програми, більш ніж на 11 млрд євро. [16; 17].

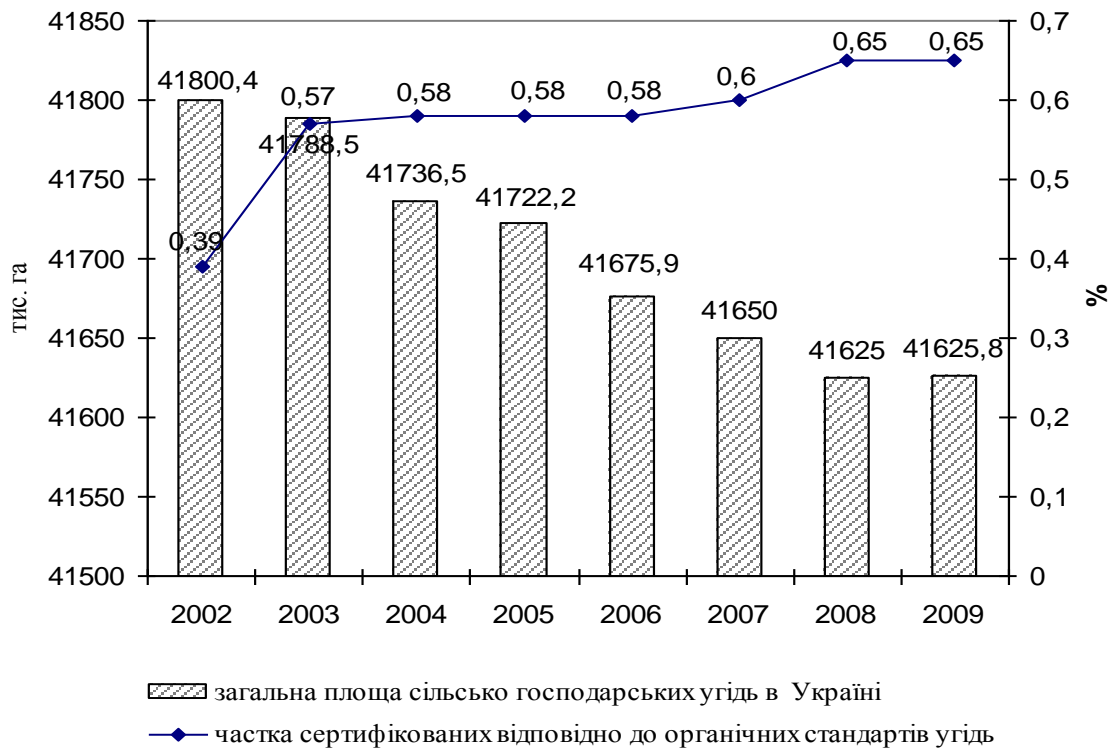
В Нідерландах виробництвом органічної продукції займаються здебільшого невеликі підприємства, середній розмір яких становить 300 га. Державна підтримка господарств, які були сертифіковані у відповідності до органічних стандартів, становить 800 євро на 1 га. В середньому органічні підприємства отримують «пряму» допомогу в розмірі 240–250 тис. євро. Додатково виробники отримують доступ до кредитування на пільгових умовах. Саме такі засади розвитку органічного виробництва сприяють збереженню конкурентоспроможності сталого органічного виробництва в Голландії [11].

Фактично державна опіка дає змогу підприємству спокійно ставитись до низької економічної ефективності виробництва органічної продукції, бо отримання дотацій з держбюджету дозволяє виробнику органічної продукції з впевненістю дивитися у майбутнє.

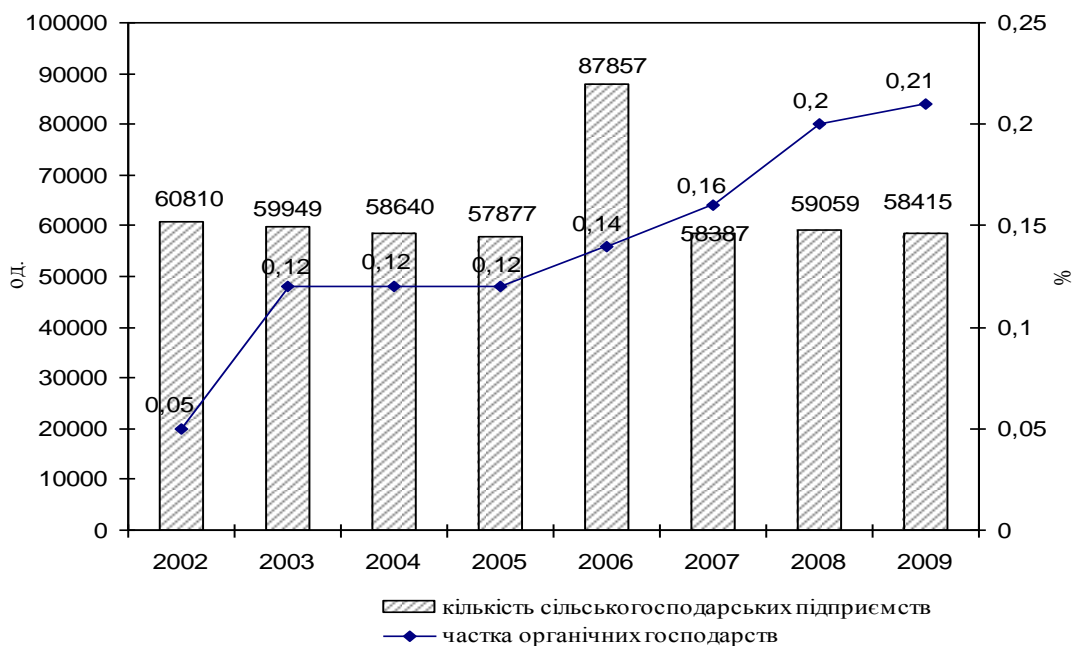
При загальній тенденції в Україні до скорочення площ сільськогосподарських угідь, площа угідь, що приведені у відповідність до органічних стандартів, щорічно зростає. Так у 2002 р. загальна площа сільськогосподарських угідь приведених у відповідність до органічних стандартів становила 13629,1 га, а вже у 2009 р. – 270563 га. У 2009 р. частка сертифікованих площ серед загального обсягу сільськогосподарських угідь України склала 0,65 % проти 0,33 % у 2002 р. (рис. 1). При цьому Україна посідає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічних сільськогосподарських угідь, спеціалізуючись переважно на виробництві зернобобових, зернових та олійних культур.

Відповідна позитивна динаміка характерна й для кількості господарств, які займаються органічним виробництвом (рис. 2).

Офіційний статистичний огляд (IFOAM) Міжнародної федерації сільськогосподарського органічного руху підтверджує, що на початку 2003 р. в Україні було зареєстровано 31 господарство, яке отримало статус «органічного», а наприкінці 2009 р. в Україні нараховувалось вже 121 сертифіковане органічне господарство (рис. 3.).

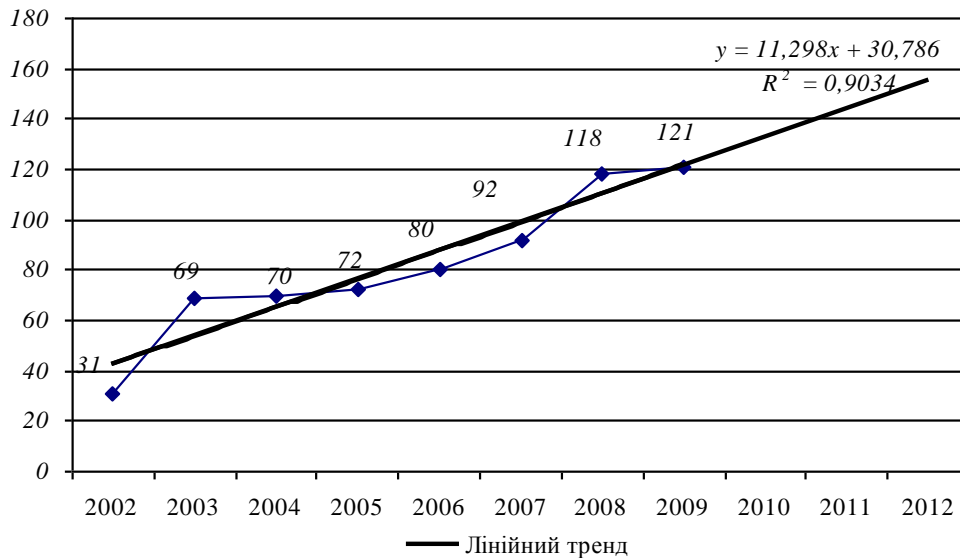

Рис. 1. Динаміка площ сільськогосподарських угідь та питома вага угідь, сертифікованих відповідно до органічних стандартів, 2002–2009 рр.

Рис. 2. Динаміка кількості суб'єктів господарювання у сільському господарстві та частки органічних господарств в Україні, 2002–2009 рр.*

*Джерело: розраховано і побудовано за даними Федерації органічного руху України [15] та Державного комітету статистики [6].

Рис. 3. Аналітичне вирівнювання кількості органічних господарств в Україні, 2002–2009 рр.

Як видно з рис. 3, середньорічний приріст чисельності органічних господарств в Україні складає близько 11 підприємств. Коефіцієнт апроксиміальної достовірності становить 0,9034, що відповідає високому рівню довіри до даного рівняння. Такий високий рівень довіри дозволяє ефективно прогнозувати поведінку показників. В даному випадку – кількість органічних господарств на майбутнє. Так, загальна кількість даних підприємств в Україні в 2012 р. становила 155 одиниць.

Як уже зазначалося, однією із проблем розвитку органічного виробництва в Україні є ускладнений доступ підприємств до фінансових послуг. Зокрема, отримання короткострокових та довгострокових кредитів.

В аграрній сфері спостерігається активне залучення такого виду кредитних ресурсів на внутрішньому ринку. Стабілізація економічного стану країни дозволила залучати більший обсяг ресурсів на ринку капіталів. Обсяг кредитів, наданих сільському господарству, в 2011 р. складав 6% всіх кредитів українських банків. Із настанням кризи, обсяг виданих кредитів почав зменшуватися, проте наразі обсяги кредитування вже досягли рекордного рівня. На початку 2010 р. частка кредитів в гривні строком більше 5 років зросла з 2% до 12%. Все це свідчить про перспективність і надійність аграрної галузі як позичальника.

Але фінансування органічного сектору сільського господарства принципово відрізняється від фінансування інтенсивного сектору, адже ризики зростають.

До ризиків, які перешкоджають формуванню фінансових ресурсів підприємств, що займаються виробництвом органічної продукції, належать:

- недосконалість системи страхування сільськогосподарської продукції;
- фінансові втрати внаслідок зменшення обсягів виробництва продукції;
- недостатня розвиненість ринків збуту продукції;
- відсутність фіксованої ціни на органічну продукцію.

Зрозуміло, що головним джерелом фінансового забезпечення суб'єктів господарювання мають стати, перш за все, власні ресурси. Головним джерелом формування власних фінансових ресурсів є чистий прибуток, а збільшення прибутку можливе за рахунок зменшення собівартості, зокрема, виробничих витрат. Однак, зміна виробничих витрат шляхом виключення мінеральних добрив і хімічних засобів захисту не може на початковому етапі компенсувати втрати рентабельності в повному обсязі. Динаміка затрат ресурсів у вартісному вимірі показує, наскільки ефективні організаційно-господарські рішення підприємства у площині застосованої органічної технології, організації і продуктивності праці, виробництва, маркетингу продукції. Зміна витрат відповідним чином впливає на обсяги прибутку, рівень рентабельності підприємства, що безперечно впливає на скорочення власних ресурсів [2].

Збільшення витрат на початковому етапі пов'язане також із необхідністю придбання спеціальної техніки, обладнання та біологічних засобів захисту рослин, будівництва спеціальних приміщень для зберігання органічних продуктів або ж переобладнання існуючих, що також впливає на зменшення власних ресурсів.

Відсутність фінансової підтримки, пільг та преференцій з боку держави (хоча б на період конверсії) є суттєвою перешкодою на шляху заохочення виробників запроваджувати органічні технології ведення сільськогосподарської діяльності.

Як зазначалося раніше, на відміну від інших виробництв, органічне виробництво передбачає обов'язкову сертифікацію, яку проводять сертифікаційні компанії. Кошти на проведення сертифікації підприємства витрачають свої власні і, відповідно, ризики за прийняття цього рішення повністю беруть на себе.

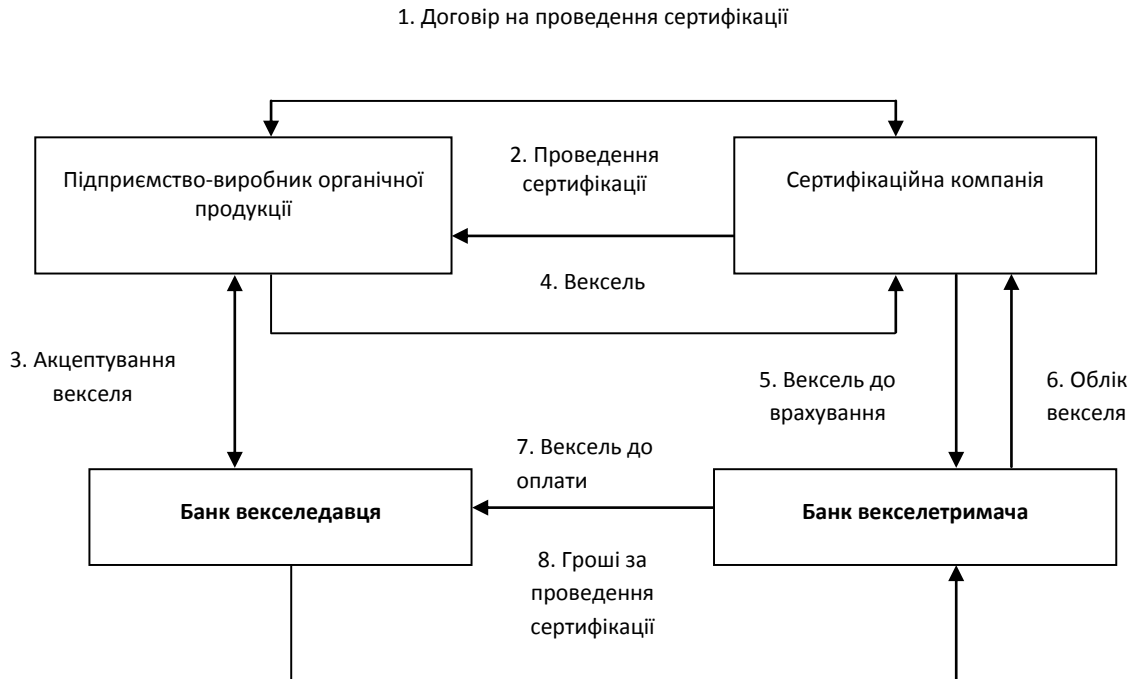
Сертифікаційні компанії надають консультаційні послуги і проводять сертифікацію процесу виробництва органічної продукції в конверсійний період, тобто саме тоді, коли підприємству найбільше бракує коштів на покриття поточних витрат. Сертифікаційна компанія зацікавлена в оплаті своїх послуг в період проведення процесу сертифікації. Хоча, отримання сертифікату передбачається тільки через 2–4 роки після

початку сертифікації. Надання сертифікату, безумовно, є головною метою співпраці сертифікаційної компанії із підприємством, яке стало на шлях виробництва органічної продукції, але, з точки зору оперативності формування фінансових ресурсів, це завдання є другорядним.

З вище викладеного, можна зробити висновок, що сертифікаційна компанія під час проведення сертифікації фактично не несе ризиків, пов'язаних із можливістю формувати фінансові ресурси підприємством-виробником органічної продукції в майбутньому. Тому, з метою відтермінування витрат, пов'язаних з проведенням сертифікації та розподілу ризику між підприємством-виробником органічної продукції та сертифікаційною компанією, ми пропонуємо розрахунки за проведення сертифікації частково або ж повністю здійснювати за допомогою векселя.

Згідно Закону «Про обіг векселів в Україні», платіж за векселем на території України здійснюється тільки в безготівковій формі, що не є обмежуючою умовою для підприємств виробників органічної продукції, які на загальних засадах функціонування юридичних осіб зобов'язані відкривати у банках поточні рахунки для розрахунків [7].

Схема проведення розрахунку за допомогою векселя наведена на рис. 4.

Рис. 4. Схема використання векселя при сертифікації органічного виробництва

Як видно з рис. 4, розрахунки за допомогою векселя здатні частково вирішити питання браку у виробників коштів на сертифікацію процесу виробництва органічної продукції, а також розширити клієнтську базу для сертифікаційних компаній, тим самим роблячи цю форму розрахунків привабливою як для підприємств-виробників органічної продукції, так і для сертифікаційних компаній.

ВИСНОВКИ

На сьогодні проблемами популяризації споживання та виробництва органічної продукції держава, нажаль, не опікується. Основна причина цьому – це брак коштів в державному бюджеті. Динаміка кількості підприємств, що є виробниками органічної продукції, свідчить про стале зростання їх кількості, що підтверджує зростання попиту на органічну продукцію. Але перед підприємствами, що вирішили стати на шлях виробництва органічної продукції, постає низка проблем: зменшення доходів в конверсійний період та необхідність додаткових витрат на сертифікацію процесу виробництва органічної продукції. Банківський сектор, хоча і визнає потужність агропромислового комплексу, але видачу кредитів на період понад 1 рік в умовах економічної нестабільності вважає ризикованою справою, яка повинна компенсуватися високими відсотками по таких позиках. Тому, проблему функціонування підприємств в конверсійний період та здійснення витрат, пов'язаних із сертифікацією, мають вирішувати на паритетних засадах як майбутні виробники органічної продукції, так і сертифікаційні компанії. Саме вексельна форма розрахунку має всі шанси стати одним з інструментів, який дозволить зацікавити не тільки майбутнього виробника органічної продукції, а й сертифікаційну компанію в успішному функціонуванні органічного бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артиш В. І. Ринок української продукції та перспективи його розвитку / В. І. Артиш // Посібник українського хлібороба. – 2008. – С. 114.

2. Артиш В. І. Собівартість виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції / В. І. Артиш // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 69–72.
3. Безус Р. М. Ринок органічної продукції в Україні: проблеми та перспективи / Р. М. Безус // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С. 5–8.
4. Вінська О. Й. Міжнародна економіка і зміни геоеконімічного простору / О. Й. Вінська // Економічний простір. – 2011. – № 47. – С. 5–15.
5. Вовк В. І. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє / В. І. Вовк // Матеріали Міжнар. семінару “Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу”. – Львів, 2004. – С. 3–7.
6. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Закон України "Про обіг векселів в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?
8. Кобець М. І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / М. І. Кобець // Проект “Аграрна політика для людського розвитку”. – К., 2004. – 22 с.
9. Крюкова І. О. Людина, яка заглянула в науку XXI століття [Інтернет ресурс]. – Режим доступу : www.confcontact.com.
10. Милованов Є. В. Органічне сільське господарство: перспективи для України / Є. В. Милованов // Посібник українського хлібороба. – 2009 – С. 257–260.
11. Московчук Е. Підприємство органічного земледілля буде успішним навіть при незначительних об'ємах виробництва / Е. Московчук, М. Дикаленко // Бізнес. – 2011. – № 47. – С. 64–71.
12. Сільське господарство України 2008 рік : статистичний збірник / [за редакцією Ю. М. Остапчука]. – К., 2009. – С. 369.
13. Сіренко Н. М. Перспективи розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / М. Н. Сіренко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – № 1. – С. 19–29.
14. Трегобчук В. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / [Трегобчук В., Юзефович А., Крисанов Д. та ін.] ; відп. ред. В. Трегобчук. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2003. – 259 с.
15. Федерація органічного руху в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua>.
16. L'Agence BIO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agencebio.org/>
17. La nouvelle programmation de développement rural de la France [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agriculture.gouv.fr/>
18. Program rozwoju obszarow wiejskich na lata 2007–2013.– Pomorska Izba Rolnicza. – Informator dla beneficjentow. – s. 243
19. Rolnictwo ekologiczne [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minrol.gov.pl/rolnictwo_ekologiczne.